

TYLANDS FOLKEHØJSKOLE

1895-1913

Ved OLAF ANDERSEN.

SER MAN PAA ET KORT, hvor samtlige danske folkehøjskoler, de nu virkende og de nedlagte, er afmærket ved prikker eller cirkler, vil man faa et stærkt indtryk af en yderst ulige fordeling ud over landet. De smaa tegn hober sig op i Sydøstjylland og paa Øerne; Nordjylland har langt færre, og Vestjylland næsten ingen.

Vil det nu sige, at højskoletanken er mindre rodfæstet i de egne, hvor papiret staar saa nogenlunde blankt? Paa ingen maade. I de nord- og vestjyske amter tager forholdsvis mange unge paa højskole. I 1915-16 havde Aarhus amt det højeste procenttal, men tæt efter fulgte Tisted, Ringkøbing og Ribe amter. Strømmen af højskoleelever har altid været syd- og østgaaende. Det er ungdommens naturlige udlængsel, som her gør sig gældende. Men hvorfor gaar der saa ikke en tilsvarende strøm i modsat retning? Nej, for her møder vi en vrangforestilling, der synes uudrydelig: alene tanken om et skoleophold i de formentlig "barske og øde" egne er nok til, at der løber en frysende fornemmelse ned ad ryggraden paa et ungt menneske, som hører hjemme mod øst eller syd. Med andre ord: et rent geografisk blændværk hindrer strømmen i at søge et nord- og vestgaaende leje. Tyland, synes man, ligger paa linje med Færøerne, Island og Grønland, som min nabo i Hundborg engang udtrykte det.

Alt dette har naturligvis ikke kunnet afholde folk i Nord- og Vestjylland fra at søge oprettet folkehøjskoler, der skulle være brændpunkter for det folkelige aandsliv paa vedkommende egn. Men det har medført, at disse skoler i det væsentlige er blevet *egnsskoler*. Og hvis det efterhaanden viste sig, at egnen ikke kunne eller ville holde dem oppe, maatte de gaa ind. En skæbne, som de iøvrigt har delt med en mængde forsøg paa at rejse nye højskoler i landsdele, som i forvejen var godt "dækket".

Der er da ogsaa een gang tidligere gjort forsøg paa at holde højskole i Ty. I 1867 oprettedes *Villerup højskole* med *K. Klausen* som forstander. I værket "Den danske Folkehøjskole" (1939) siges det, at "den havde i Regelen ca. 25 elever om Vinteren og ca. 15 om Sommeren". I 1877 maatte den standse.

Danske folkehøjskoler kan være rejst paa forskelligt grundlag. En enkelt mand kan ha udset sig pladsen for sit fremtidige virke. Eller det kan være et vaagnende folkeligt og kristeligt røre, som er forudsætningen for en skoles tilblivelse. Det sidste maa siges at være tilfældet for Tylands højskoles vedkommende, selv om der kun stod en lille kreds af grundtvigske folk bagved dens rejsning.

Hvor disse folk havde hentet deres aandelige paavirkning, er ikke helt let at udrede. I Snedsted var *Knud Christensen* sognepræst 1874-88 (og derefter i Hurup til 1893). Hans milde og jævne forkyndelse har været med til at aabne sindene for det grundtvigske livssyn hos nogen familier i nabosognet Hundborg. Der

var ogsaa folk her, som havde modtaget uudslettelige indtryk fra et højskoleophold hos den varmhjærtede *Jens Bek*, der var forstander for Mellerup højskole ved Randers fra 1880 til sin død i 1893. *Indre Mission* havde først i 1890'erne faaet en stærk Stilling i Ty. Og de grundtvigske folks ønske om at skabe et samlingssted er uden tvivl vokset i styrke, fordi de havde missionen saa nært og saa overmægtigt ind paa livet.

Stødet til højskolens rejsning udgik fra foredragsforeningerne i Ty. Den 12. januar 1895 holdt disse foreningers formænd et møde i Tisted, hvor man drøftede tanken om oprettelse af en folkehøjskole. Manden havde man i kikkerten; det var friskolelærer *Peder Hansen*, som havde holdt foredrag omkring i foreningerne. Hans tale var faldet i saa god jord, at man havde spurgt ham, om han kunde tænke sig at lede en højskole i Ty, og det havde han sagt ja til.

Indkørsel til Thylands Højskole 1911. foto: O.A.

Den 15. januar afholdes der saa et nyt møde, denne gang i Hundborg samlingshus. Der var mødt folk fra de fleste foredragskredse, og *P. Hansen* var kommen til stede. Og ved dette møde blev den endelige afgørelse truffet. En kreds af mænd i Hundborg, hedder det i et referat fra mødet, har af *Poul Harkjærs* enke købt en ejendom i Hundborg, der vil være velegnet til formaalet. Købesummen er 11.000 Kr. Til stedet hører 15 tdr. bygsædeland, og der er gode bygninger, som med smaa ændringer nemt kan indrettes til højskolebrug. *P. Hansen* vil overtage ejendommen i forpagtning og drive skolen for egen regning. Til støtte for skolen, indtil den faar statsanerkendelse, stiftes en højskoleforening, omfattende hele Ty.

Og nu gaar det fremad med stormskridt. Den 11. februar holder højskoleforeningen møde i Hundborg. Her vælges til styrelsen: *Søren Overgaard*, *Knudgaard*, *Anders Degn*, *Boddum*, *Knud Knudsen*, *Bedsted*, *Poulsen-Nørbjerg*, *Borregaard*, *Mikkel Skaarup*, *Torsted*, *Hans Povlsen*, *Skjoldborg*, og *Søren Pedersen*, Hundborg. Selve højskolen fik ogsaa en styrelse, der skulde varetage alt vedrørende bygninger o. l. Hertil valgtes naturligt nok tre Hundborgfolk: *Kristen Olesen Yde*, *Kr. Sørensen* og *Theodor Larsen*. Og allerede 14. februar ses i Thisted Amts Tidende følgende kundgørelse:

Thylands Højskole, Hundborg, Sjørring St., aabnes for Piger med en *Indvielsesfest* den 3dje Maj. Uformuende Elever kan faa Understøttelse af Højskoleforeningen, naar Ansøgning derom indgives inden den 10. de Marts til

Gaardejer *Søren Pedersen*, Hundborg. Indmeldelser modtages og nærmere Oplysninger gives af *Peder Hansen*, Nørre Broby pr. Brobyværk.

Der er altsaa vældig fart i tingene. Sjældent er vist en højskole bleven til virkelighed efter saa kort tids forarbejde. Dette var naturligvis kun muligt, fordi man havde saavel bygningerne som manden. Og under den raske fremdrift aner man den ildhu og glade forventning, der har levet i sindene hos skolens venner og foregangsmænd.

Men den vordende skole havde ogsaa ivrige modstandere. Folkehøjskolen var i de tider en brand i næsen paa adskillige godtfolk, ikke mindst i gammeldags egne, hvor den som i Ty var noget nyt og næsten ukendt. Højrebladet *Thisted Avis* omtaler slet ikke arbejdet for den kommende højskole. Men der. 1. marts skriver en indsender bl.a.: "Grosserere, Kjøbenhavnere og andre Store blev sat til at uddanne Bønder til Bønder. Og saa gik det, som det gik, istedetfor Folkeoplysning fik de, efter de hjemvendte Elever at dømme, Politik og Kunstvævning, om intet andet kunde bjerger sig, og saa blev det en Udklækningsanstalt for Venstre". Næste Dag er *Thisted Amts Tidende* der med et skarpt svar paa dette unægtelig noget barnagtige angreb. "Vil Thisted Avis", hedder det, "modarbejde den nye Højskole, som i nær Fremtid skal oprettes her paa Egnen, maa det naturligvis blive Bladets egen Sag, men det forekommer os, at den *for sin egen Skyld* ikke burde optage Indlæg i en saa betydningsfuld Sag som denne fra en ungdommelig Person, hvis fuldstændige Mangel paa Kundskaber og bristende Evne til at skrive sit Modersmaal gjør ham aldeles umulig som Vejleder for andre".

Fejden gaar videre. I *Thisted Avis* for 7. marts bliver angrebet paa højskolerne imødegaaet af en anden ung mand, Gregers Martinus Kristensen. "Hvad i Alverden", siger han, "nytter det, om ogsaa Thyboerne kunde Alverdens Lærdom, naar Livet mangler, og det er netop derved, at Thy er en af de døde Pletter, at vi ikke have lært at leve som fribaarne Folk, hverken i kristelig eller folkelig Retning". Og i *Thisted Amts Tidende* for 11. marts skriver "En Højskoleven" bl.a.: "Skulde vi Thyboer maaske altid blive paa Barnestandpunktet? Ved at leve med i al god Oplysning forsvarer vi bedst vort Fædreland. Derfor Gud ske Lov for vor nye Højskole".

I denne sammenhæng vil det være rimeligt at nævne nogen af de mænd og kvinder, som var med til at bære Tylands højskole frem. Redaktør *M. Aaberg*, *Thisted Amts Tidende*, var "altid rede til at slaa et Slag for Højskolen, naar det trængtes". Om gaardejer *Niels Vigh* fra Ø. Vandet fortæller Rs. Bording fra sommeren 1896: "Han kom her paa Thylands Højskole for at indmelde Sønnens Tjenestekarl som Elev paa Vinterskolen. Der var trods de 76 Aar over hans Tale og hele Adfærd noget saa livfuldt og opmuntrende, at det i høj Grad forbavtede mig". Gaardejer *Anders Degn* fra Boddum, en herlig gammel mand, fulgte med varm deltagelse højskolen fra først til sidst. *Søren Overgaard*, Knudgaard, stammede fra Mors, en dygtig og vennesæl bondemand, der gjorde et stort arbejde for plantningssagen. Saa er der Hundborgfolkene:

Købmand *Kristian Olesen Yde*, som Rs. Bording særtegner med ordene: "en udpræget Thybo i Sind og Skind, stærk og sejt baade i sine Sympatier og Antipatier. Det var ikke rart at have ham til Uven, han skaaned ingen. Des bedre var det at have ham til Ven og Forbundsfaelle". Købmand og gaardejer *Kristen Sørensen*, en fin og redelig natur; det hjem, han og hans hustru *Marie Sørensen* skabte, vil blive staaende i mindet som arnested for et aandsliv, der helt igennem var ægte. Af husmand *Theodor Larsen* og hans hustru *Stine* giver Bording dette vellignende billede: "to gode og stærke Mennesker, som ikke gik af Vejen for hinanden i nogen Sag, men stredes ærligt og varmt med hinanden og for hinanden, til Sagen var kæmpet igennem". Gamle *Mads Hvid* fra Tingstrup var en mand uden svig, hans offervilje overfor højskolen kunde gøre mangen bedrestillet til skamme, og han var fri for den snæverhed, som har været adskillige grundtvigianeres fare. De to prægtige sønderjyder, *Peder From* og hustru, bestyrerfolk paa Sjørringvig, hører ogsaa til dem vi fra højskolen mindes med taknemmelighed.

Tylands højskole kom til at ligge paa et meget smukt sted, lige sønden for Tisted-Vorupør landevej, 4 km fra Sjørrind, der var skolens poststation, og 2-3 km ad genvej til Todbøl holdeplads. Fra skolen og dens højtliggende jorder kunne man se helt ud til Vesterhavet med den hvide, takkede klitbræm og ned over bakkede marker til landet hinsides den store Hundborg mose. Den skønneste plet i skolens umiddelbare nærhed var *Gaasbjærg Høj*, en gravhøj fra bronzealderen, der kronede det dejligt svungne højdedrag sønden for højskolen. Ingen steder har jeg oplevet en skønnere sommermorgen, en renere og mere krystalklar luft, end paa dette herlige sted:

Vild Kørvel bælder sit blomsterbryn
om grøfternes grønne mile.
Glad fanger Øjet det karske syn
af havets blinkende kile.
Nu skrider alle de tusind hjem
af skyggebølger og solskinsem.
Med nakken stindet mod blæsten
staar hyldene haardt i vesten.

Og det var med en fornemmelse af sviende smærte, jeg i 1947 maatte spejde forgæves efter Gaasbjærgs mørke kuppel. Højen var blevet et offer for tysk vandalisme, og de graa barakker, der havde afløst dens fine runding, fuldstændiggjorde ødelæggelsen af landskabets skønneste smykke.

- Den 3. maj 1895 indviedes Tylands højskole under stor tilslutning fra hele Ty. Mindst 400 mennesker var mødt op ved 11 tiden, og alene med middagstoget sydfra kom et hundrede stykker til Todbøl holdeplads, hvad jærnbanen slet ikke havde regnet med. I sin aabningstale udtalte forstander *Peder Hansen* bl.a.:

"Det skal være vor Opgave for Skolen her at bygge paa Grundtvigs Højskoletanker ... Vi byder dem, der kommer, velkommen med et Gudskelov! i Haab om, at alle unge maa faa Følelsen af, at her er godt at være. Vor Skole er ingen Kundskabsskole, ingen Realskole. Vor Opgave er først og fremmest den at lade Ordet lyde, at det kan gjøre sin gode

Gjerning, trænge ind i Hjerterne og løfte dem op. Ordet her skulde være som Solen, der skinner paa Muldjorden og vækker Livet... Vi vil gjøre Eleverne kjendt med Historie Literatur og Poesi, og vi vil føre dem hen til Kirkehuset, som Herren har hvælvnet over sin Menighed. Vor Skole skal være en dansk Skole, hvor vi gjerne vil glæde Eleverne ved at gjøre dem kjendt med det største og bedste, der er kommen frem i vort Folk... Skal jeg altsaa kort udtrykke, hvad der er Skolens Opgave, vil jeg samle det deri: En god dansk, folkelig Oplysning paa kristeligt Grundlag”.

P. Hansen 1885-1907

Thyge Bygones 1867-1908

Nr. Fagborg 1898-1910

Gjøf Andersen 1910-1913

TYLANDS HØJSKULES FORSTANDERE

Pastor *Knud Christensen* fra Særslev paa Fyn (tidligere Snedsted og Hurup) : ”Det er ikke heldigt med en tam Ungdom, endnu værre er det med en vild Ungdom, men man skal søge at faa en vakt Ungdom, som er kommen ind under Ordets Magt. Denne Egn er den eneste, hvor der ikke hidtil har været rejst en Højskole, men nu kommer den jo ogsaa med. Kommer de unge Mennesker hjem fra Højskole, uden at Opholdet der ret kan kjendes paa dem, da har de ikke faaet det rette Udbytte. Jeg har længe tænkt paa at faa en Højskole i Thy; men det har ikke tidligere villet lykkes. Nu vil jeg haabe, den rette Tid er kommen, og at der maa være Lykke med”.

”Før og efter Talerne”, hedder det videre i referatet, ”blev afsunget Sange, deriblandt en, der var skrevet i Dagens Anledning af *Rasmus Bording*, som skal være Lærer ved Skolen til Vinter”.

Tylands højskole aabnede sommerskolen med 20 unge piger som paa en enkelt undtagelse nær alle var fra Ty. Ejendommeligt for den nye Skole var den nære forbindelse mellem den og dens venner i omegnen. Herom siger *Rasmus Bording*, at tyboerne jo havde oprettet skolen og derfor ”saa paa den som deres Skole, hvor de kunde gaa og komme, saa meget de vilde. Det var ikke saa sjældent, at nogen af Naboerne kom og overværede et Foredrag... Hver Onsdag Aften var der offentligt Møde; og da mærkede vi især, vi stod midt i en Kreds af levende Mennesker, som var vore og

Skolens Venner ... Jeg husker, en Vintermorgen lige før vi skulde til at synge Morgensang, kom der kørende et helt læs Fremmede ude fra Hou og Sennels, haævtredie Mil fra Højskolen. De var kørt hjemmefra i den bælgmørke Nat, fordi de vilde overvære Morgenandagten paa Højskolen. De blev hos os den ganske Dag, deltog i alle Timerne og vendte først hjemefter, da vi havde sunget Aftensangen Klokken 10”.

Peder Hansen var en bondesøn fra Taagerup ved Roskilde, født 1863. 14 Aar gammel kom han i lære hos en bogbinder i Roskilde, og som svend fik han arbejde i Vallekilde. Her havde han lejlighed til at høre Ernst Triers aandsbaarne tale, der greb ham saa stærkt, at han blev elev paa højskolen i to vintre. Han fik lyst til at blive lærer, søgte uddannelse paa Askov og virkede derefter som friskolelærer, først paa Ovrø ved Holbæk, og senere paa Fyn. En tid havde han ogsaa været lærer paa Vallekilde.

Udadtil gjorde *P. Hansen* sig ikke meget gældende. Men hans medlærer *Rasmus Bording* siger om ham: ”Han havde med stor Inderlighed tilegnet sig den grundtvigske Anskuelse og havde varm Kærlighed baade til Friskolen og til Højskolen”. Og han tilføjer, at han ”havde en stor Evne til at gøre det hjemligt og hyggeligt for Eleverne, trods det, at han var ugift og kun havde en Husbestyrerinde til sammen med sig at danne Hjem”. Selv mindes jeg en udtalelse af nu afdøde skrædder *Th. Thomsen* i Sjørrind. ”*P. Hansen*”, sa han engang til mig, ”var ingen stor taler, men naar jeg hørte ham holde foredrag paa højskolen, var det næsten som at overvære en gudstjeneste”. Og i sin stærke fremhæven af den kristelige islæt i højskolearbejdet stemte han godt sammen med de grundtvigske folk i Ty.

Skolens indvielse havde nødvendigvis formet sig som et friluftsmøde. De oprindelige bygninger omfattede kun hovedfløjen i nord og en dermed sammenbygget avlsbygning mod øst. En gymnastik- og samlingsaal savnedes altsaa haardt, og i sommerens løb opførtes en nybygning som skolens vestfløj. Ved efteraarsmødet den 4. november blev det nye hus taget i brug for første gang. ”Det viste sig”, skriver *Thisted Amts Tidende*, ”at det nye Gymnastik- og Samlingshus, skjønt det er bygget for forholdsvis faa Penge, dog er godt skikket til Afholdelsen af større Møder. Det afgiver Plads til henved 500 Mennesker, hvoraf de allerfleste kan sidde, og da der er højt til Taget, og Huset tilmed er ventileret, plages man ikke af daarlig Luft. Provst *Nissen*, Ø. Jølby, holdt Indvielsestalen. Derefter talte *P. Hansen* og om eftermiddagen Pastor *Ingerslev* fra Salling. Lærer i Historie ved Skolen, *Rasmus Bording*, holdt derefter et livligt og interessant Foredrag om Kong Olaf den Hellige, og sluttelig talte Pastor *Dam* hjerteligt og varmt”. Der mødte 300 tilhørere til formiddagsmødet og 400 til eftermiddagsmødet. Til vinterskolen var der indmeldt 22 karle; af disse var 16 fra Ty, to fra Koldingegnen, to fra Midtjylland og een fra Fyn.

I Efteraaret 1900 holdt *P. Hansen* bryllup med *Johanne Boldsen*, en gaardmandsdatter fra et grundtvigsk hjem i Mellerup ved Randers. Som højskoleemor fik hun dog ikke stort med Tylands højskole at gøre. Elevtallet var efterhaanden dalet, og i foraaet 1901 købte *Peder Hansen Galtrup højskole* paa Mors, som det lykkedes ham og hans hustru at faa genrejst. Hendes sygdom tvang ham imidlertid til at afhænde skolen i 1908. Aaret efter købte han *Djurslands højskole*, som han ledede til 1914. I nogen aar var han gaardejer paa Fyn, og en tid slog han sig ned i

Bramming som foredragsholder. 1922 overtog han Ølgod efterskole, som han fik i god gænge; 1936 solgte han skolen, men blev boende i Ølgod i seks aar og holdt ugentlige foredrag paa sin gamle skole. Herfra flyttede han til København, hvor han kort efter døde i maj 1942.

Rasmus Bording er den mest kendte af P. Hansens medhjælpere. Han var født i Emborg ved Mossø 1868, blev elev paa Vallekilde og Askov og derefter friskolelærer paa Fyn. Efter en 5-aarig lærergerning paa Tylands højskole, tog han aarskursus, virkede som lærer ved Galtrup og Lollands højskoler og overtog i 1907 Ry højskole, der voksede stærkt under hans ledelse. Han afhændede skolen i 1928 og købte tre aar senere Voldby højskole ved Grenaa. Efter nogen aars forløb flyttede han til Snoghøj og derfra til V. Nebel, hvor han døde i 1942.

Som ny forstander for Tylands højskole valgte styrelsen cand. teol. *Thyge Thygesen*, der traadte til i foråret 1901 med landbrugskandidat *Hans Hansen* som medforstander og leder af skolens landbrug. De var ungdomsvenner og stammede fra samme sogn i

paa Døckers kursus, fik sin studentereksamen og blev teologisk kandidat aar 1900. En kort tid var han lærer ved en skole i nærheden af Tisted, inden han overtog ledelsen af Tylands højskole.

I syv aar havde Thygesen været forlovet med *Marie Thorsen*, en gaardmandsdatter fra Øm ved Roskilde, som han havde lært at kende i sin studentertid. De holdt bryllup i eftersommeren 1901, og den unge, venlige husmor var i de følgende syv aar med til at præge livet paa Tylands højskole.

Sommerskolen 1901 var besøgt af 12 unge piger, alle fra Ty, vinterskolen 1901-2 af 15 karle, deraf 10 tyboer, 2 sjællændere og 3 fra Ringkøbing amt. I de nærmest følgende aar oplevede skolen en opgangstid, der satte nyt mod i vennekredsen og førte til rejsning af en selvstændig skolebygning. Paa vinterskolen 1902-3 samledes 26 karle, en udvidelse følte haardt tiltrængt, og i sommeren 1903 opførtes en ny, stor skolebygning af røde sten og i to stokværk. Den kom til at ligge mod syd som en fjerde fløj af højskolegaarden og rummede forneden en stor og en mindre skolestue foruden to lærerværelser. Paa første sal indrettedes elevværelser, og gennem en lille mellembygning førtes en gang over til gymnastiksalen.

De lyse forventninger, der knyttede sig til dette nye fremstød, syntes en tid at skulle gaa i opfyldelse. I vinteren 1904-05 naaede elevtallet op paa 33, det største i skolens

1. Rk. (øverst til venstre): Karl Larsen, Jens Johansen, Ni. Nielsen Bay, Erik Møller, Niels Kr. Nielsen, Otto Møssing, Peter Hansen, Fyn, P. Thorsø, Fyn, Kallerup, Handrup, Hovsar, Skaarup
 2. Rk.: Kr. Riis, Th. Jacobsen, Ingv. Bangsgaard, Carl Madsen, And. Frøkjær, Th. Thomsen, Nik. Kristensen, N. P. Kristensen, Gammelby, Plantar, Gammelby, Klim, Kiøstergaard, Sjørring, Vesløs, Lærre v. Skolen
 3. Rk.: Kr. Hindstev, Olga Ovesen, Thorvald Baggensen, Karl Hansen, Andreas Knudsen, Ks. Bording, Mads Krabbe Nielsen, Gymnastiklærer, Egtved, Stubbstrup, Skinnerup, Odder, Lærer, Betsted
 3. Rk. fortsat: Chr. Nielsen, Lars P. Østergaard, Marie Nielsen, Ellen Nielsen, Kristine Ovesen, Oksenhøj, Silstrup, Lynnerup, Rør, Egtved
 4. Rk.: Sofie Leth, Anine Hjerregaard, Inger Yde, Peder Pedersen, P. Hansen, Salmon Sørensen, Dorteia Leth, Ellen Bagelberg, Husbestyrerinde, Skinnerup, Hundborg, Redsted, Forstander, Hundborg, Egtved, Fyn

THYLANDS FOLKEHØJSKOLE, VINTEREN 1895-96

Sydsjælland. Thyge Thygesen fødtes 1873 i et gaardmandshjem i Lille Tvede ved Næstved. Forældrene døde, da han var i 12 aars alderen, og han blev saa en tid hos de unge folk, som havde købt gaarden. Konen, der havde været paa højskole, lærte ham mange gode sange og gav ham lyst til at gaa til gymnastik og komme paa højskole. Kun 15 aar gammel rejste han til Rødkilde paa Møn som elev.

Han fulgte nu sin læselyst og havde i sine ferier et godt hjem hos en morbror, der var hans formynder. Han tog præliminæreksamen ved universitetet, kom

historie. Og det var ungdom fra Ty, der mødte frem: af de 33 var 31 heroppe fra, og de 31 piger paa sommerskolen 1905 hørte paa 4 nær alle hjemme i Ty¹). Men da tallet paa vinterelever i 1907-8 dalede til 15, saa forstander Thygesen ikke længere noget grundlag for sin forbliven ved skolen. Efter at ha holdt sommerskole i 1908 med 13 elever, søgte han ind i folkekirken og blev sognepræst i Tønning-Træden i egnen nordvest for Horsens.

¹ I nogen aar var der til skolen knyttet en haandværkerafdeling (en tid ledet af bygmester Iversen). Den blev nedlagt i foråret 1907.

Arbejdet med de unge havde været Thygesens daglige glæde, og han slap det ikke af hænde under de nye forhold. I præstegaarden holdt han ungdomsmøder, som vandt stor tilslutning, og det varede ikke længe, før han kom til at medvirke ved Vestbirk højskole, dels som lærer og dels som taler ved søndagsmøder. 1915 ramtes han og hans hustru af en stor sorg, idet de mistede deres eneste barn, en tolvåars pige. I 1920 stiftedes Træden valgmenighed med i Thygesen som præst. Fra sin nye præstebolig, der kom til at ligge i Gudenaadalen i et herligt og storladent landskab, rejste han vidt omkring i landet; han blev fast lærer ved Liselund, og mange steder sendte man bud efter ham som foredragsholder. Alt dette sled paa hans helbred, som aldrig havde været stærkt; i 1937 blev han syg, og i 1938 maatte han trække sig tilbage som valgmenighedspræst. Han og hans hustru bosatte sig i Horsens, og her døde han i april 1942.

Thyge Thygesen var ikke en mand af mange ord. Men hans stilfærdige tale satte dybe spor allerede i Ty. Som ordfører var han noget helt for sig selv. En mærkelig tryghedsfølelse aflejrede sig i tilhørernes sind, naar den mand stod paa talerstolen. Hans forkyndelse var af en sjælden lødighed, jævn og dyb, inderlig i tonen, fast og knap i formen, ingen store ord, ingen svimlende flugt, men ægte til sin inderste rod. Midt i alvoren kunde det glimt e af et stille, hjærteligt lune. Inden Thygesen døde, naaede han at faa udgivet to prædikensamlinger, der gav et godt billede af hans forkyndelse. Ved hans jordefærd i Tønning den 13. april 1942 udtalte pastor Aage Dahl fra Horsens: "Levende kredse flokkedes om hans prædikestol, og hvor han kom ud i landet, kunde han møde mennesker, der vilde sige ham tak for, hvad de havde modtaget, naar de sad der".

Thygesens medarbejder, *Hans Hansen*, var født 1869 i Næstelsø ved Næstved. Han tog landbrugseksamen 1891 og lærereksamen 1898. Inden han rejste til Ty, havde han været assistent hos K. Hansen, Lyngby, og lærer ved Brahetrolleborg og Aaby højskoler. Da fire aar var gaet, vendte han tilbage til sin hjemegn for at overtage Ellekildegaard ved Næstved. Hans Hansen var gennem mange aar formand for planteavlsudvalget i Næstved landboforening og for Sydsjællands planteavlsudvalg, saavelsom for Østifternes haveselskab i Præstø amt. Indenfor kredsen af Brøderup højskoles venner indtog han en ledende stilling. Han døde i 1943.

Blandt lærerne i Thygesens tid var ogsaa den venlige og stilladne nordsjællænder *J. L. Christensen*, kaldet "Manden" (1876-1941). Han var landbrugskandidat, men udpræget højskolemand; efter lærervirksomhed ved forskellige højskoler virkede han 1913-20 som forstander for Salling højskole og derefter som lærer ved Hadsten højskole til sin død i 1941.

Som Thygesens afløser valgtes *Kr. Fuglsang*, der i 1½ aar havde været lærer ved Tylands højskole. Han er født 1878 i Silkeborgegnen, hvor hans far var forpagter, men voksede op i Vesthimmerland. Han lærte murerhaandværket, uddannede sig paa Askov og

kom i højskolens tjeneste. Det var ingen let opgave, han gik ind til, og elevtallene blev da ogsaa kun smaa: den første vinter 11 karle, sommeren 1909 8 Piger, og paa vinterskolen 1909-10 sank tallet til 6. Det saa nærmest ud, som skolen skulde gaa i staa. I Foraaret 1910 maatte Fuglsang give op; en kort tid var han lærer paa Galtrup højskole, men fandt derefter et virkefelt i landbruget, og det viste sig, at der her laa en løbebane og ventede paa ham.

Kr. Fuglsang blev gaardejer i Sydty (en tid var han ejer af Ørumgaard), kastede sig ind i politik og fik i tidens løb en fremtrædende plads i foreningsarbejdet. Han har været med i ledelsen af Thy Højspændingsværk fra 1913 (formand 1915-20), i styrelsen for Det thylandske landøkonomiske Selskab fra 1918 (formand 1921-45) og er medlem af repræsentantskabet for Tisted-Fjerrerslevbanen fra 1907. 1926-35 var han folketingsmand for Tistedkredsen, valgt af Venstre, og kom i 1945 ind i landstinget. Han bor nu i Hurup.

I sommeren 1910 stod Tylands højskole stille. Den kreds af mænd, der ejede skolen var kørt træet. Nu ønskede de at afhænde den til en højskolemand, som vilde drive den helt ud for egen regning. De satte sig saa i forbindelse med *Olaf Andersen*, som paa det tidspunkt var forstander for Løvenholt højskole ved Silkeborg, og hvis hustru, *Eline Larsen* fra Møllerup ved Randers, havde været lærerinde ved Hundborg friskole 1906-07 og i sommeren 1907 tillige paa højskolen. I efteraaret 1910 købte Olaf Andersen skolen for den pris den stod i som landejendom, og først i november kom arbejdet i gang paany.

Den første vinter saa det helt lovende ud. Der mødte i alt 22 karle. Og for første gang i skolens historie var tyboerne i mindretal: 10 elever hørte hjemme i Tisted amt; næsten alle de øvrige var indmeldt til Løvenholt og flyttede nu med op til Ty. Af disse var een københavner, een sjællænder, 6 fra Ringkøbing amt, 2 fra Viborg, een fra Randers og een fra Vejle amt. Arbejdet gik med liv og lyst, og det uensartede hjemstavnspreg lagde en frisk tone over samlivet.

Olaf Andersen er født 1875 i Nykøbing F., men har iøvrigt ingen tilknytning til "Sydhavsøerne". Som en følge af farens erhverv - han var formand og entreprenør ved jordarbejder - oplevede han en meget vekslende barndom i forskellige egne af landet, i drengearene stærkest knyttet til Sjælland, i ungdomsaarene til Jylland. Han tog præliminæreksamen, blev huslærer i Østhimmerland, inden han endnu var fyldt 16 aar, og i fire vintre lærer ved Vindehelsinges efterskole i Vestsjælland. Udlængsel førte ham i sommeren 1894 til England, hvor han slog sig igennem som havnearbejder i Newcastle. Han uddannede sig videre ved to højskolelærerkursus paa Askov og to aarskursus i København, virkede 1897-1903 som lærer ved jydsk højskole og 1903-08 ved Møllerup, hvorfra han flyttede til Løvenholt som forstander.

Til sommerskolen 1911 mødte 11 unge piger; af disse var to sjællændere og een sønderjyde, resten fra Ty. Endnu var der ingen grund til at slippe troen paa skolens fremtid, men allerede næste vinter satte nedgangen ind. Af 13 karle var 11 udefra, deriblandt 5 fra Horsensegnen, men det varslede ikke godt, at tyboerne kun sendte to mand til vinterskolen. Sommeren 1912 kom der 6 piger, alle fra Ty. Afgørende for skolens væren eller ikke-væren blev dog

vinteren 1912-13; da var elevtallet nede paa 7, og fra Ty mødte kun 2. Under disse forhold saa Olaf Andersen ingen udvej til at fortsætte, og ved et af skolens ugentlige vintermøder gav han meddelelse om, at han saa sig nødsaget til at nedlægge Tylands højskole.

Olaf Andersen flyttede om efteraaret til husmandsskolen ved Odense, hvor han var lærer i fire aar. Fra 1918 er han bosat i Tommerup som forfatter og foredragsholder og er siden 1922 medarbejder ved Køng højskole. Foruden en bog om Danmarks højskoler har han udgivet fem digtsamlinger og en række historisk-topografiske arbejder.

Mange tyboer vil huske *J. Chr. Skjoldgaard* (dengang Petersen), som var lærer ved Tylands højskole 1910-11. Han er født i Østsjælland 1879 og uddannet paa Askov, blev lærer ved Løvenholt højskole og fulgte med Olaf Andersen til Ty. I en aarrække virkede han derefter ved Lollands højskole og bor nu i Roskilde, kendt over hele landet som en yndet oplæser. *G. Petersen-Bønding*, der var gymnastiklærer ved højskolen i to vintre, blev friskolelærer og sekretær for santalmissionen, valgmenighedspræst i Vestervig og senere i Avlum.

Tylands højskoles korte saga var endt. Jord og bygninger blev solgt som landejendom, og den nye ejer lod skolebygningen nedbryde. Det var vemodigt at se det hus blive jævnet med jorden, der havde været rammen om 18 aars arbejde med dansk ungdom, men som forholdene laa, var det uundgaaeligt. Derimod føltes det som en meningsløshed, da hele ejendommen siden hen blev lagt ind under en nabogaard. Der er nu ikke sten paa sten tilbage af Tylands højskole. Og haven med dens brede læbælte og høje bøgehæk, dens gange, plæner og frugttræer, i sin tid den eneste større plantning i vid omkreds, er borte med blæsten, som nu atter har fri fart over højderne.

Livet paa en folkehøjskole spænder over mange flere felter end selve den daglige undervisning. Op igennem aarene er der holdt efteraarsmøder med fremmede talere, ofte under stor tilslutning fra og fjærn. En elevforening vedligeholdt forbindelsen mellem gamle elever og skolen og uddelte understøttelser til højskoleophold. Et af aarets højdepunkter var elevmødet, der gjerne blev henlagt til midsommertid og stundom sluttede med afbrænding af blus paa Gaasbjerg Høj. Der er foretaget udflugter - mest naturligvis om sommeren, dog ogsaa paa vinterskolen - f. eks. til Tisted, Vesterhavet, Bulbjerg og Hanklit paa Mors. Og der har været livlig vekselvirkning mellem skolen og egnen, som det gjerne er tilfældet ved de mindre højskoler. Adskillige af skolens venner har gæstfrit aabnet deres hjem for eleverne. Og paa skolen er der holdt ugentlige vintermøder med foredrag af forstander og lærere, ligesom gymnastikopvisninger, amatørkomedie og anden god underholdning har samlet unge og ældre.

Tylands højskole fik ikke den betydning, som dens grundlæggere drømte om. Alligevel har den, gennem de forskelligartede grene af sit virke, føjet en umiskendelig islæt ind i det stykke historie, som omfatter folkelige og aandelige strømninger i det nordvestlige hjørne af Danmark.

Kilder:

Thisted Amts Tidende 1895.
Thisted Avis 1895.
Statistiske Meddelelser 4. R., 22. B., 4. Hæfte og 39. B., 3. Hæfte.
Elevhog for Thylands Højskole 1901-13.
N. Sodborg, Thylands Højskole, Højskolebladet Nr. 42, 1904.
A. Nordahl-Petersen, Danmarks Højskoler, 1909.
Olaf Andersen, Danmarks Højskoler, 1924.
Den danske Folkehøjskole 1939.
Rasmus Bording, Fra Thylands Høj skoles første Dage, Thisted Amts Tidende 19. Okt. og 20. Okt. 1937.
Rasmus Bording, Skikkelser fra Thy, Thisted Amts Tidende 30. Nov. og 1. Dec. 1937.
Frode Aagaard, Thyge Thygesen, Højskolebladet 24. April 1942.
Højskolebladet 29. Maj og 10. Juli 1942.
Danske Landbrugskandidater, 1944.
Skriftlige meddelelser fra fru Johanne Hansen og fru Marie Thygesen.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1948, side 229-250)